

Vabariigi Valitsuse määruse
„Siimusti-Kurista maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada selle kaitsekord. Eelnõukohase määrusega moodustatakse kahe kaitsealuse loodusobjekti – pargina kaitse all olnud Siimusti lauluväljaku ja lauluväljaku ümber oleva metsa ning maastiku üksikelemendi, mida käsitletakse vana kaitsekorraga alana, Kurista linnamägi – baasil Siimusti-Kurista maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) ja kehtestatakse selle kaitse-eeskiri.

Kaitseala asub Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas Kurista ja Viruvere külas.

Kaitseala territoorium on osaliselt looduskaitse all alates 1968. aastast, kui Jõgeva Rajooni TSN Täitevkomitee 17. juuli otsusega nr 113 „Looduse kaitsest Jõgeva rajoonis” võeti eraldi kaitse alla kaks objekti: Siimusti lauluväljak ja mets lauluväljaku ümber ning üksikobjekt Kurista linnamägi. Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uus kaitse-eeskiri. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevatele aladele kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord, laiendatakse piire (**19** ha) ning osaliselt jäetakse ala kaitse alt välja (**6** ha).

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasolevate kaitsealuste objektide kaitsekorda, kaitstavate loodusobjektid liidetakse üheks maastikukaitsealaks ja optimeeritakse piirid. Kaitseala on väärtuslik maastikulise tervikkompleksina, kus on oluline säilitada geoloogilisi objekte ja nendel kasvavaid erinevaid metsakooslusi. Siimusti ooside mõhnastikuga piirnevas lõunaosas asub I aastatuhande algusest pärinev linnamägi, mis on muinsuskaitse all kui linnus „Siimusti linnamägi”. Moodustatava kaitseala mitmekesise reljeefiga metsamaastik on olnud Jõgeva linna ja selle ümbruskonna rahva üks meelispuhkepaiku. Seega on siinsete loodusväärtuste säilitamisel oluline ka puhkemajanduslik roll.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regiooni kaitse planeerimise spetsialist Marica-Maris Paju (tel 740 7138; e-post: maris.paju@keskkonnaamet.ee), eksperdi hinnangu on andnud Prope Mare Keskkonna Agentuur OÜ ning Are Kaasik ja Kalev Sepp EMÜ Põllumajandus- ja Keskkonnainstituudist, eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Taavi Tattar (tel 786 8371; e-post: taavi.tattar@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna jurist Madina Talu (tel 627 2178; e-post: madina.talu@keskkonnaamet.ee), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 5341 9345; e-post: siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse alla võtmise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse eesmärk on kaitsta vaheldusrikka oosi- ja mõhnastiku reljeefiga loodus- ning pärandkultuurmaastikku, metsakooslusi ning kaitsealuseid liike kahelehist käokeelt (*Platanthera bifolia*), pruunikat pesajuurt (*Neottia nidus-avis*) ja suurt käöpõlle (*Listera ovata*).

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 vastab kaitseala järgmistele kaitse alla võtmise eeldustele: ohustatus, haruldus, tüüpilisus, ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus.

Ohustatus ja haruldus. Tüüpilisus.

Ohustatud vanad metsakooslused – Eestis moodustavad ca 2,5% metsamaast kõrge loodusväärtusega vanad metsakooslused (Eesti metsade elurikkus – tänane olukord ning eesmärgid ja lahendused järgmiseks kümneks aastaks, 2009, K. Kohv). Arengukavas „Looduskaitse arengukava aastani 2020” on öeldud, et vastavalt metsa range kaitse miinimumvajaduse uuringutele peab rangelt kaitstavate metsade kogum aastaks 2020 olema tüpoloogiliselt esinduslik ja hõlmama vähemalt 10% kogu metsamaast. Arengukava kohaselt esinevad range kaitse vajakud laane-, salu- ja soovikumetsade osas. Kaitsealal on metsi, mis esindavad tüüpilisi looduslikke kooslusi antud kasvukohtades ning on Eesti jaoks kõrge loodusväärtusega. Moodustatavasse sihtkaitsevööndisse jääb laanemetsi ca 33 hektarit.

III kategooria kaitsealused liigid – kaitsealal kaitstakse ka kahelehist käokeelt (*Platanthera bifolia*), pruunikat pesajuurt (*Neottia nidus-avis*) ja suurt käöpõlle (*Listera ovata*), mida Eesti punases nimestikus hinnatakse Eestis ohualtideks, kuid tegu ei ole väga haruldaste liikidega. Kaitse eesmärgiks toodud III kategooria liigid on kaitsealale iseloomulikud ja elupaikade kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende soodsa seisundi.

Ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus.

Kaitseala üks olulisimaid väärtusi on vaheldusrikka reljeefi ning esteetilise väärtusega (oosid ja mõhnastik) loodus- ja pärandkultuurimaastik. „Eesti ürglooduse raamatu” andmetel väärib Siimusti oos kaitset kui üks iseloomulikumaid/tüüpilisemaid lüüsid Siimusti-Olju oosisüsteemis. Siimusti oosi lõunaotsas asub Kurista linnamägi ning kaitsealal leidub mitmeid pärandkultuuriobjekte, mis lisavad alale ajaloolis-kultuurilist väärtust.

Jõgeva maakonnaplaneeringu teemaplaneeringus „Asutust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“ (2004; <http://jogeva.maavalitsus.ee/et/asustust-ja-maakasutust-suunavad-keskkonnatingimused>) on Siimusti-Kurista maastikukaitseala ümbrus määratletud piirkondliku tähtsusega rohekoridoriks.

2.2. Loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekus

Kaitseala moodustatakse olemasolevate kaitsealuste loodusobjektide Siimusti lauluväljak ja lauluväljaku ümber olev mets (kaitse alla võetud pargina, pindalaga 50,2 ha) ja Kurista linnamägi (kaitse alla võetud maastikulise üksikobjektina, pindalaga 1,5 ha) baasil. Senine kaitsekord kahe eraldiseisva, kuid väga lähestikku asuva loodusobjekti piiranguvööndina ei taga kaitse eesmärgiks olevate metsaelupaikade ja sealse elustiku soodsat seisundit ning tervikkust, sest piiranguvööndis (kus on lubatud majandustegevus) ei ole võimalik tagada metsa puutumatu arengut, mis on vajalik selle soodsaks seisundiks. Seetõttu on otstarbekas luua üks kaitseväärtuste ja eesmärkide põhjal tzoneeritud kaitseala. Kaitseala sihtkaitsevööndisse määratud metsad on suures enamuses 90–115 aastased (va 0,4 ha ca 60 aastast metsa) okaspuuenamusega segametsad. Ka osad piiranguvööndisse jäävad metsad on vanemad kui 90 aastat, kuid need asetsevad fragmenteeritult või piirnevad tugeva inimõjuga alaga (lauluväljakuga). Kaitsealused taimeliigid paiknevad alal hajusalt, keskkonnaregistrisse on seisuga 01.09.2013 kantud kaks pruunika pesajuure, üks kahelelise käokeele ja üks suure käöpõlle leiukoht.

Teineteisega külgnevad sarnased kaitstavad loodusobjektid liidetakse ühtselt toimivaks tervikuks. Selline ühendamine on õigustatud, sest mõlemal liidetaval alal on kaitseväärtus ja

ka uuendamist vajav kaitsekord. Sidusa tervikliku kaitseala moodustamine teeb kaitse korraldamise ja kaitse eesmärkide saavutamise lihtsamaks. Eelnimetatud nn vana kaitsekorruga aladel on suhteliselt ühetaolised või üksteist täiendavad kaitse eesmärgid. Alade liitmisel paraneb kaitsealade võrgustiku efektiivsus ja optimeeritakse kaitsekorralduslikku tegevust, sh koostatakse üks ühine kaitsekorralduskava.

Kaitseala läbib põhjast lõunasse looklev oos, mis on katke Siimusti-Eha-Kärde-Olju oosisüsteemist. Oosisüsteemi kogupikkus on 24 km, millest kaitsealale jääb umbes 1,4 km. Eesti ürglooduse raamatu andmetel on Siimusti oos lavaja lae ja järskude nõlvadega; rohkesti esineb iseloomulikke sügavaid oosilohke, eriti oosi idanõlval; Linnamäe lõigus on oosi suhteline kõrgus ligi 15 m (absoluutkõrgus 90 m) ning nõlvade kalded 25–32 kraadi. Ürglooduse objektiks on määratud Siimusti ooside ilmekam ja paremini säilinud osa (pindalaga 58,5 ha), mis umbes pooles ulatuses (29,5 ha) kattub Siimusti-Kurista maastikukaitseala piiridega. Ülejäänud osas on tegemist haritava põllumajandusmaa ja lageraiealaga, millel puudub looduskaitsealine väärtus.

I aastatuhandest pärinev Kurista linnamägi on arheoloogiamälestisena muinsuskaitse alla kui linnus „Siimusti linnamägi”, registrinumbriga 9207 (kultuuriministri 01.09.1997 määrus nr 59 „Kultuurimälestiseks tunnistamine” (RTL 1997, 169–171, 954)). Pärandkultuuri objektidest leidub alal piirikivi (ajalooline piirimärk registreerimisnumbriga 248:PIM:003) ja Siimusti lauluväljak (külavain, registreerimisnumbriga 248:KUV:001).

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitseala tüübiks on valitud maastikukaitseala, kuna kaitseala peamiseks kaitse eesmärgiks on väärtusliku maastikulise tervikkompleksi (eelkõige pinnavormid) säilitamine ning ala on piirkonnas oluline ja intensiivselt kasutatav puhkeala (jääb RMK matkateele; siin asub Siimusti puhkekoht).

Kuna alal esinevad mitmed erinevad loodusväärtused (oosid, liigid ja kooslused), siis püsielupaiga moodustamine ei ole otstarbekas, sest see moodustatakse peamiselt kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitseks. Samuti ei sobi geoloogiliste objektide (oosid) kaitseks hoiuala režiim, sest hoiualad moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks, mitte aga eluta looduse objektide kaitseks. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme erineva rangusega vööndi moodustamist, mis antud alal on vajalik, et rakendada konkreetse kaitse-eesmärgi ökoloogilisi nõudlusi arvestavaid piiranguid kaitseala osal, kus need vajalikud on (nt leebem kaitsekord ja puhkemajanduse suunamine piiranguvööndis ning majanduskeeld sihtkaitsevööndis väärtuslike vanade loodusmetsade kaitseks).

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piirid

Kahe kaitsealuse loodusobjekti kokkuliitmisel üheks tervikuks vaadati üle ja arvestades loodusväärtusi korrigeeriti moodustatava maastikukaitseala välispiiri, parandati digitaliseerimisest tulenevad vead ning viidi välispiir kooskõlla põhikaardi ja maakatastri andmetega. Määrusega muudetakse alade kaitsekorda ja optimeeritakse piirid, mistõttu on uue kaitseala pindala 12,7 ha suurem kui varem kahel eraldiseisval loodusobjektil. Kaitseala sidususe suurendamiseks on kahele olemasolevale kaitstavale alale liidetud 17,8 ha (sh 16,3 ha riigimetsamaad, millel asub vana kuuse enamusega mets, ja 1,5 ha erametsamaad) ning kaitsealast välja arvatud 5,1 ha (erametsamaad, millel puudub kaitseväärtus).

Kaitseala kogupindala on 62,85 ha. See asub era- (3,5 ha) ja riigimetsamaadel (55,75 ha) ning riigikaitsemaal (Kaitseliidu Jõgeva Malev, 3,6 ha) ja on jagatud üheks sihtkaitsevööndiks (38 ha) ja üheks piiranguvööndiks (24,85 ha), kusjuures sihtkaitsevöönd asub täies ulatuses riigimetsa maal.

Kaitseala piiritlemisel lähtuti sellest, et kaitstavad väärtused (oosidekompleks, metsakooslused) ja loodusväärtustele vajalik puhver oleksid hõlmatud. Õiguselguse huvides peavad piirid olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad ning seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (erineva tasandi teed, mõõdistatud maaüksused). Nende puudumisel on ligikaudu 30 m ulatuses erandkorras kasutatud kahe selgelt looduses tuvastava punkti (piirikupitsa) vahelist mõttelist sirget. Kaitseala piiritlemise aluseks on Eesti põhikaart (mõõtkava 1:10 000) ja maakatastri andmed seisuga märts 2013.

Vastavalt eelnõukohasele kaitse-eeskirjale koosneb kaitseala ühest sihtkaitsevööndist ja ühest piiranguvööndist, kusjuures Kurista linnamägi jääb tervikuna sihtkaitsevööndisse. Kaitse eesmärgiks seatavad väärtused asuvad riigi maal kahel maaüksusel (24802:001:0297 ja 24802:001:0288), avalik-õiguslikul maal (24802:001:0247) ja eramaal (24802:001:1880).

Välispiiri määramisel lähtuti vana kaitsekorrage ala – Siimusti lauluväljak ja mets lauluväljaku ümber – põhja- ja idapiirist, mille osas parandati digitaliseerimisvead ja kaitsealast arvati välja eramaa (24802:001:0120) väikese väärtusega maasiil, ning lõuna- ja läänepiirist, mille osas tehti suuremad muudatused. Lõuna piiril liideti kaitsealale riigimetsamaa nii, et kogu maaüksus (24802:001:0288) jääb tervikuna kaitsealasse, ning eramaa (24802:001:1880) metsane osa, mis moodustab puhvri olemasolevale kaevandusalale, kuna vähendab servaeefekti mõju väärtuslikele metsakooslustele. Kaitsealast arvati välja eramaa osa, millest osa jääb kaevandusalaks (24802:001:1871) ja osa (24802:001:0361) on väikese väärtusega metsaala. Kaitseala läänepiiril liideti vana kaitsekorrage kaitsealadele riigimetsamaa osa, mis moodustab puhverala sihtkaitsevööndi väärtuslikule vanametsaga kaetud osale. Seega kulgeb välispiir mööda katastriüksuste (24802:001:0120, 24802:001:1530, 24802:001:1880, 24802:001:1640, 24802:001:1871, 24802:001:0361) piire, mööda Jõgeva-Põltsamaa teed (tee nr 37, 24802:001:0088; tee jääb kaitsealast välja), Lauluväljaku teed (tee nr 14147, 24802:001:0094; tee jääb kaitsealast välja, sest see ei oma kaitseväärtuslikku ega kaitsekorralduslikku tähtsust ning tee hooldamine ei sea kaitseala väärtusi ega nende säilimist ohtu, mistõttu selle arvamine kaitseala koosseisu ei ole vajalik) ja lokaalse tähtsusega numbrita (metsa)teid (teed on peamiselt kasutusel metsaveoteena, mistõttu neil ei ole kaitsekorralduslikku tähtsust ja need jäetakse kaitsealalt välja).

Sihtkaitsevööndisse jääb kaitseala põhja- ja idapoolne osa – oos ja selle nõlvadel kasvav vana kuuseenamusega sürjamets. Sihtkaitsevöönd on põhjast piiritletud Jõgeva-Põltsamaa teega, idast eramaade (24802:001:0120, 24802:001:1530) ja Lauluväljaku teega, lõunast ja läänest riigimetsamaal kulgeva numbrita tee ja eramaaga (24802:001:0361). Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik metsakoosluste loodusliku arengu tagamiseks ning seeläbi elustiku mitmekesisuse ja kaitsealuste liikide elupaikade säilimiseks. Sihtkaitsevööndisse on arvatud tervikuna kõik need metsakooslused ja liikide elupaigad, kelle soodsa seisundi säilitamiseks on vajalik rakendada majandamiskeeldu. Praegune piiranguvööndi kaitsekord ei suuda tagada looduslike ja kõrge väärtusega metsakoosluste soodsat seisundit, sest võimaldab metsa majandamist.

Sihtkaitsevööndi ja piiranguvööndi vaheline piir kulgeb riigimetsamaal mööda sõidetavat numbrita pinnasekattega metsateed, kusjuures metsatee on arvatud piiranguvööndisse, sest see on aktiivses kasutuses (matkarajad, terviserada).

Piiranguvööndisse jääb kaitseala lõuna- ja läänepoolne osa – intensiivse kasutusega lauluväljaku piirkond ja kohati liigniiske metsaala. Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on Siimusti-Kurista piiranguvöönd, mille kaitse eesmärk on looduse mitmekesisuse ja kaitsealuste liikide elupaikade kaitse ning maastikuilme säilitamine. Piiranguvööndisse on jäetud vähem väärtuslikud majandatavad metsad ning hooldust vajavad maastikud ja puhkerajatised. Piiranguvööndi otstarve on olla puhervööndiks töötava paekivikaevanduse ja kõrgema väärtusega looduskompleksi vahel.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi (ekspertid Enn Pirrus („Eesti ürglooduse raamatu” koostaja), Kalev Sepp, Are Kaasik) ning kaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamust (Prope Mare Keskkonna Agentuur OÜ). Kaitse-eeskirjaga kehtestatakse piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal esinevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning oleksid proportsionaalsed saavutatavale efektile.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala määratud (hooldatavaks) sihtkaitsevööndiks ja piiranguvööndiks.

Seniste kaitsealuste loodusobjektide piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse käesoleva määrusega kehtetuks Jõgeva Rajooni TSN Täitevkomitee 17. juuli 1968. aasta otsuse nr 113 „Looduse kaitsest Jõgeva rajoonis” lisa nr 1 alajaotus A. p 8 Siimusti lauluväljak ja mets lauluväljaku ümber ning alajaotus C. p 1 Kurista linnamägi.

Kaitse eeskirjaga ei ole reguleeritud looduskaitseaduses sätestatud erinevalt sõitmist veealal ja kalapüüki ega veekogu veetaseme ja kaldajoone muutmist, sest kaitsealal puuduvad veekogud. Samuti ei kasva kaitsealal pilliroogu ega adru ja sellest tulenevalt ei ole vaja reguleerida kaitse-eeskirjas nende varumist.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud viibida kogu kaitsealal, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning pidada jahti. Nimetatud tegevusi on kaitsealal pidevalt viljeletud ja puuduvad andmed, et need oleks kaitstavaid väärtusi negatiivselt mõjutanud. Telkimine ja lõkketegemine on lubatud vaid kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud kohas, mis on asjakohaselt tähistatud, kuna kaitseala metsad on tuleohtlikud. Käesoleval ajal on kaitsealal üks Riigimetsa Majandamise Keskuse ettevalmistatud puhkekoht, kuid soovi puhkekohta avardada on avaldanud kohalikud huvigrupid kaitseala kaitsekorralduskava koostamise käigus. Kaitsealal asub varem intensiivses kasutuses olnud Siimusti lauluväljak, mis ei ole viimastel aastatel kasutust leidnud. Lauluväljaku ümbrus (mü 24802:001:0247) kuulub Kaitsealale. Nii Kaitsealale kui ka kohaliku kogukonna huvi on selle ala puhkeväärtuse ennistamine, mistõttu lauluväljaku ümbrus on tsoneeritud piiranguvööndisse ja seal on lubatud uute ehitiste (eelkõige puhke- ja loodushariduslike) püstitamine.

Kaitsealal on lubatud rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud kohas ja kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Inimeste kaitsealal viibimisele on seatud arvilisi piiranguid vaid lähtuvalt suuremate inimgruppide ja selleks ettevalmistamata kohas korraldatud ürituste

võimalikust kahjulikust mõjust. Kaitseala ajalisel ja ruumiliselt hajutatud külastus ei ole kaitstavaid väärtusi negatiivselt mõjutanud. Kaitseala valitsejale on jäetud võimalus suuremate gruppide korral iga kord kaalutleda ürituse lubamist. See on vajalik selleks, et igal konkreetsel juhul oleks võimalik arvestada tingimuste koosmõju (nt ilmastik, külastajate arv, tegevuse iseloom) ja valitseja poolt seatud külastustingimused tagaksid, et kaitseala eesmärgid ei saaks kahjustatud. See regulatsiooniga aitab vähendada tallamise negatiivset mõju oosidele ja nende esinevatele metsakooslustele ja kaitsealuste liikide kasvukohtadele (väldib erosiooni teket, alustaimestiku hävimist) ning ala esteetilisusele. Kuna rahvaüritusi on väga erinevaid ja nendest osavõtt on väga erinev, siis ei ole võimalik kaitse-eeskirjaga sätestada ühtseid proportsionaalseid piiranguid. Seetõttu tuleb iga kord olenevalt konkreetsest rahvaüritusest otsustada vajalike piirangute sisu ja proportsionaalsuse üle. Ettevalmistatud kohtades (laululava ja matkarajad) on korraldatud suuremaid üritusi ja nende kahjulikku mõju kaitse eesmärkidele ei ole tuvastatud.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel, sest kaitseala läbivad kohaliku tähtsusega metsateed, mis teenindavad laululava; olemasolevail teedel sõitmine ei kahjusta kaitse eesmärki ja seetõttu oleks liikluse piiramine ebaproportsionaalne piirang. Sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, sh metsatöödel, ning liinirajatiste hooldustöödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Piirang on põhjustatud tehniliste vahendite (autod, ATV-d, maastikurattad jne) negatiivsest mõjust väärtuslikele ja tallamiskoormuse suhtes tundlikele looduskompleksidele (sh oosi erosiooniohtlikud nõlvad, taimestik, maaspesitsevad linnud). Kaitsekorralduslikult reguleerimatu tehniliste vahendite kasutamine seab seetõttu ohtu looduse ja kultuuriväärtused. Leevendused sõidukitega sõitmiseks väljaspool teid ja maastikusõidukitega sõitmiseks tulenevad looduskaitse seaduse § 30 lõikest 3 ja nende tõttu ei seata ohtu maastikukaitseala kaitse eesmärkide saavutamist.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Teatud tegevuste puhul ei ole võimalik üheselt öelda, kas planeeritud tegevus ühtib kaitseala kaitse eesmärkidega või mitte, see sõltub konkreetsetest tingimustest ja vajab igakordset kaalutusotsust. Seetõttu on mitmed tegevused lubatud vaid kaitseala valitseja nõusolekul. Kaitstava loodusobjekti valitseja võib looduskaitse seaduse paragrahvi 14 lõikes 1 nimetatud tegevuste ja muude tegevuste, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajavad kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, kooskõlastamisel kirjalikult seada tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit. Kaitseala valitseja nõusolekuta ei või muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, anda nõusolekut väikeehitise ehitamiseks, anda projekteerimistingimusi või ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba või ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks ning jahiulukeid lisaõõta.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas. Keskkonnaministeeriumil või Keskkonnaametil kui keskkonnamõju hindamise järelevalvajal on õigus määrata kaitseala kaitseks

keskkonnanõudeid, kui kavandatav tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit.

Praktikas on tingimuste seadmine kõige enam kasutatav võte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, saavutades looduskaitse ja arendushuvide ühitamise.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk

Kaitsealal on Siimusti-Kurista sihtkaitsevöönd, mille kaitse-eesmärk on Siimusti ooside, mõhnastiku ning sūrja- ja laanemetsakoosluste kaitse ning elustiku mitmekesisuse, kaitsealuste liikide, maastikuilme, pärandkultuuriobjekti ja puhkemajanduslike väärtuste säilitamine.

2.5.4.2. Sihtkaitsevööndis lubatud tegevused

Kaitseala valitseja nõusolekul võib sihtkaitsevööndis: a) kujundada metsakooslusi vastavalt kaitse eesmärgile ja teha hooldustöid kaitsealuste liikide (käpaliste) elutingimuste (eelkõige valgustingimuste) säilitamiseks, et saavutada võimalikult kiiresti koosluste (eraldis 37 tormimurru koristamisel tekkinud lageda ala taasmetsastumise soodustamine tüübiomase metsaga, sh vältides puhtsarapiku teket) ja liikide soodne seisund; b) hooldada olemasolevaid ehitisi ning püstitada tootmisotstarbeta rajatise kaitseala tarbeks. Vastavate tööde lubamine lähtub eelkõige vajadusest hoida avatuna ja külastajatele ohutuna kaitsealale jääv muinaslinnus, selle lähiümbrus ja sihtkaitsevööndisse jäävad rajad ning võimaldada külastuse korraldamiseks ette nähtud rajatiste (nt infotahvliid, tõkkepuud, piirded) ehitamist. Muinaslinnuse territooriumil kooskõlastatakse vajalikud hooldustööd Muinsuskaitseametiga; c) hooldada maaparandussüsteeme, et täita maaparandusseaduse nõudeid. Kaitsealal asuvad vaid vähese lokaalse mõjuga kogujakraavid ja nende hoiutööd ei ohusta ala kaitse eesmärkide saavutamist ega loodusväärtuste säilimist, kui tööde läbiviimisel järgitakse kaitseala valitseja poolt seatud tingimusi pinnase ja piirnevate koosluste seisundi kaitseks, millega välditakse võimalikku kahjustavat mõju.

2.5.4.3. Sihtkaitsevööndis keelatud tegevused

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine ja uute ehitiste püstitamine, v.a kaitseala tarbeks, st tegevused, mis ei lähtu kaitse eesmärkidest, kuna nende tegevuste käigus võivad saada kahjustada või hävida metsakooslused, mille säilitamine on sätestatud kaitse eesmärgina, ning võidakse kahjustada pinnast, pinnavorme ja kaitsealuseid taimeliike.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk

Piiranguvöönd on kaitseala majandatav osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on Siimusti-Kurista piiranguvöönd, mille kaitse eesmärk on looduse mitmekesisuse ja kaitsealuste liikide elupaikade kaitse ning maastikuilme säilitamine.

2.5.5.2. Piiranguvööndis lubatud tegevused

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirjas sätestatud

erisustega. Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud uute ehitiste püstitamine ja uuendusraie, mille raielangi kogupindala ei ole suurem kui 1 ha.

Kaitsealal puuduvad käesoleval ajal muud ehitised peale laululava, kuid laululavaga seotud ürituste teenindamiseks avaldasid huvigrupid kaitsekorralduskava koostamise käigus soovi lisarajatiste – varjualused, tualetid jms – püstitamiseks. Seetõttu on kaitse-eeskirja jäetud võimalus piiranguvööndisse uute ehitiste püstitamiseks.

Raielangi suurusele on seatud piirang lähtuvalt kahest põhimõttest: esiteks on klassikaline väikesepindalaline raielank veel piisav loodusliku metsauuenduse soodustamiseks, teisalt imiteerib selline lank väikesepinnalisi looduslikke häiringuid ja turberaieid, mille korral on võimaliku tuulemurru või -heite oht langi servaaladel võrreldes suurte lageraielankidega väiksem. Kuuse enamusega puistutes on turberaied keelatud ning selle alternatiiviks ongi väikesepinnalised lageraied. Ühtlasi välditakse väikeste lankidega metsata metsamaa tekkimist ulatuslikel aladel ja pikemaks ajaks, mis muudaks oluliselt maastikupilti ja kahjustaks oluliselt ala puhkeväärtust (inimesed eelistavad puhkamiseks vanu ja valgusküllaseid metsi raielankidele ja tihedatele noortele puistutele).

2.5.5.3. Piiranguvööndis keelatud tegevused

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine. Kaitseala vahelduval maastikul püütakse säilitada võimalikult looduslikku veerežiimi, et tagada elustiku mitmekesisus. Kaitse eesmärgiks olevate pinnavormide kaitseks on keelatud maavara kaevandamine. Puhtpuistute kujundamist ega energiapuistute rajamist ei saa lubada looduse mitmekesisuse kaitse eesmärgist lähtuvalt. Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine on keelatud, et tagada koosluste võimalikult looduslik areng ning vältida liigsete toitainete sattumist ringlusesse, mis võiks ebasoodsalt mõjutada kaitsealuste taimeliikide konkurentsivõimet.

Piiranguvööndis on keelatud ka puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Looduskaitseaduse § 31 lõike 3 kohaselt võib kaitseala valitseja lubada puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt juhul, kui pinnas seda võimaldab.

3. Menetluse kirjeldus

Siimusti-Kurista maastikukaitseala kaitse-eeskirja avalikustamine toimus 18. septembrist 2. oktoobrini 2006. Samal ajavahemikul toimus ka avalik väljapanek Jõgevamaa keskkonnateenistuses ja asukohajärgses Jõgeva Vallavalitsuses. Teade kaitseala kaitse-eeskirja eelnõu avaliku väljapaneku kohta ilmus 12. septembril 2006 väljaandes Ametlikud Teadaanded, 15. septembril 2006 üleriigilise levikuga ajalehes Postimees ning kahes kohalikus ajalehes: Vali Uudised (15. Septembril 2006) ja Vooremaa (16. septembril 2006). Kaitse-eeskirja eelnõuga sai tutvuda ka Jõgevamaa keskkonnateenistuse koduleheküljel.

Vastavalt looduskaitseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse toimingutele saadeti kaitsealal paikneva kolmele kinnisasja omanikele – riigimaa esindajatele Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK) Laiuse mestkonnale, OÜ-le Moreen ja Kaitseleiidule – ning Jõgeva Maavalitsusele ja Jõgeva Vallavalitsusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise kohta, sh paluti avaldada arvamust, teha ettepanekuid ja esitada pretensioone. Kirjas oli teade avaliku arutelu toimumise aja kohta ja märkus, et kui keskkonnateenistus ei ole tähtaja jooksul postitatud vastust saanud, loetakse menetluseosaline kaitse-eeskirja eelnõuga nõusolevaks. Kaitse-eeskirja eelnõu avalik arutelu, millest võttis osa kümme inimest, toimus 3. oktoobril 2006 Jõgevamaa keskkonnateenistuses.

Kirjalikult saadeti Jõgevamaa keskkonnateenistusele üks ettepanek. Selle esitaja, Kaitseliidu Jõgeva malev, tegi ettepaneku rahvaüritustel osalejate piiravuks kaitse-eeskirjas märkida 200 inimest; samuti sooviti, et telkijate kooskõlastamise arv algaks 200 inimesest. Võttes arvesse loodava kaitseala kaitse eesmärki, võib sellises suuruses kooskõlastamata osalejate arvuga rahvaürituse korraldamine ja telkimine seada ohtu kaitse eesmärgi saavutamise ja loodusobjekti seisundi. Kaitseala valitseja nõusoleku küsimine rahvaürituse korraldamisel ja telkimisel on vajalik, sest külastajate arvu reguleerimise ja koormuse suunamise abil on võimalik hoida kaitseala loodusväärtusi ja ennetada loodusobjekti kahjustamist. Ettepanekut ei võetud arvesse.

Kuigi kaitse-eeskiri ei ole sisuliselt muutunud, otsustati menetluse viibimise tõttu teavitada menetlusosalisi menetluse jätkumisest ja korraldada uuendatud kaitse-eeskirja avalik väljapanek. See toimus 8.–22. oktoobrini 2012 Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regiooni Jõgeva ja Tartu kontorid ning asukohajärgses Jõgeva Vallavalitsuses; info kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku kohta oli kättesaadav ka Jõgeva valla kodulehel. Teade kaitseala kaitse-eeskirja eelnõu avaliku väljapaneku kohta ilmus 2. oktoobri 2012 väljaandes Ametlikud Teadaanded, 4. oktoobri 2012 ajalehes Päevaleht ning kolmes kohalikus ajalehes: Tartu Postimees (16. oktoober 2012), Vali Uudised (5. oktoober 2012) ja Vooremaa (4. oktoober 2012).

Avaliku arutelu ei toimunud, sest selleks ei avaldatud soovi.

Avaliku väljapaneku kestel ettepanekuid ja vastuväiteid ei esitatud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõukohane määrus ei ole seotud EL õigusega.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele.

Uue kaitse eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt toodud eesmärkide saavutamist.

Siimusti-Kurista maastikukaitseala territoorium on juba suures osas kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Käesoleval ajal kehtib alal piiranguvööndi režiim ja sellest tulenevalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt makstakse looduskaitseaduse §-s 31

sätetatud piiranguvööndi maalt maamaksu 50% maamaksumäärast. Kuna 56% alast hakkab kuuluma sihtkaitsevööndisse, kus hakkab kehtima 100%-line maamaksusoodustus, väheneb Jõgeva valla maamaksust laekuv tulu ligikaudu 120 eurot aastas.

Kaitsealal on 3,5 ha (5,6%) eramaid, riigikaitsemaad 3,6 ha (5,7%) ja riigimetsamaad 55,75 ha (89%). Eramaa jääb täies ulatuses piiranguvööndisse. Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Kuna piiranguvööndi kaitsekord ei piira oluliselt eramaa sihtotstarbelist kasutamist, siis määruse jõustumisega eramaade riigile ostmise kulu ei teki.

Kaitsealale ei jää toetust vajavaid pool-looduslikke kooslusi. Hooldamist vajavad kaitsealal olevad matkarajad ja laululava piirkond (puhkeala).

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministriumid on kooskõlastanud eelnõude infosüsteemis EIS eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Keit Pentus-Rosimannus
Keskkonnaminister